

Tre sjömän från Torsåker som förolyckades ute på haven

Kapten Jonas Forsner

Jonas Forsner Jonsson föddes 5 november 1762 i Kalvsnäs i Torsåker. Föräldrar var bergsmannen och bonden på Kalvsnäs nr 2 Jon Persson f. 27 juli 1721 i Kalvsnäs och hustrun Märit Hansdotter f. 27 februari 1720 i Fors. Jonas hade sju syskon: Karin, Per, Brita, Per, Margta, Hans och Anders. Även Jonas farfar Per Joensson var bonde på Kalvsnäs 2 och farmor hette Carin Larsdotter.

1780 flyttade Jonas till Gävle för att bli sjöman. Han skrevs in i Gävle sjömanshus d 24 mars 1782, 19 år gammal och ogift. Var först kolsmat sedan jungman och senare styrman på skeppet Pillån i flera år. 1795 i april blev han borgare, skeppare samt kommandör och blev kapten på galeasen Magdalena om 34 ½ svåra läster (svår läst = 2.448 kg) 1796-1799. Magdalena gick på Östersjön och Nordsjön. 1799 fanns Kapten Forsner på briggadinen Mercurius som gick på Nordsjön och 1800 på galeasen Ingen Ting om 46 ¾ läster förhyrd i Göteborg. En sjöman i den långväga segelsjöfarten började som kajutvakt, lärling eller jungman och blev efter några år lättmatros och efter ytterligare några år matros och kanske också konstapel. För att bli andre och förste styrman krävdes efter 1841 i regel examen från någon navigationsskola.

Jonas Forsner gifte sig före 1790 med Ann Westerberg från Gävle f. 1765. Han omkom 1800 i Nordsjön då hans fartyg förläste med man och allt. Finns en notering att förlisningen ska ha ägt rum 1801. Hustrun lämnades ensam i Gävle med fem barn, fyra döttrar och en son, alla födda mellan 1791 och 1800.

Kapten Karl-Petter Wirén

Karl-Petter Wirén Jonsson föddes 24 oktober 1821 i Kalvsnäs i Torsåker. Föräldrar var bergsmannen och bonden på Kalvsnäs nr 2 Jon Persson f. 21 september 1790 i Kalvsnäs och hustrun Marta Hansdotter f. 4 april 1784 i Wij. Karl-Petter hade åtta syskon: Brita, Katarina, Margta, Per, Per, Jonas, Anna och Anders. Brodern Anders emigrerade till Amerika med hustru och barn och om det kan ni läsa i Gesticia nr 1, 2004.

Även farfar Per Jonsson och farfarsfar Jon Persson var bönder på Kalvsnäs 2. Karl-Petter Wirén var syskonbarnbarn till kapten Jonas Forsner ovan.

Karl-Petter flyttade i januari 1846 från Torsåker till Gävle och bodde tillsammans med system Brita. Den 31 juli 1840 intogs till tjänstgöring vid Gefle Sjömanshus i ynglingen Karl-Petter Wirén född 1822 i Torsåker och ogift. Fader bergsmannen Jon Persson, Kalvsnäs. Förhyrd med Kapten Surgård på Medelhavet för kock 1841, en Västersjöresa med Kapten Brännberg för jungman. Rymt d. 6. mars 1842 i New York. Efter nyinskrivning 1843 förhyrd med Kapten G.A. Åsander för lättmatros på Nordsjön. 1846 med S.O. Nilsson på Nordsjön som styrman. 1848 med A.A. Cajanus på Medelhavet som styrman. 1850 med Florén som styrman

på London. Karl-Petter blev skeppare och borgare 1851 och kapten på skonerten Amalia om 86 läster, förhyrd på Medelhavet. Amalia byggdes i Gävle 1836 för grosshandlare Carl Forsberg och fiskaren O. Holmgren. Förolyckad samma år, okänt var, enligt uppgift från sjöhistorikern Ingvar Henricson så förläste skeppet i januari vid Nordstrand i Oslofjorden. På Amalia fanns kapten Wirén och sju besättningsmän, styrman Paulsson, matroserna Andersson och Sandelius, timmermannen Sund, jungmännen Lundberg och Bång samt kocken Hedlund.

Karl-Petters far Jon Persson dog i Gävle fängelse 1834 endast 43 år gammal. Ankom i februari 1834. F.d. bergsmannen Jon Persson för skuld att i bysättning hållas. Enligt Konungens höga befallningshavares i Gefle resolution under den 31 december 1833 dömd att i brist av tillgång ett hundrade Riksdaler riksmünt jämte ränta och omkostnader för stadsfiskalen P.H. Lindströms ägande fordran i bysättning hålles intill dess skulden bliver betald eller så länge fordringsägaren det åstundar och det bestämde underhållet utgives.

Jungman Lars Fredrik Englén

Lars Fredrik Englén hade som sjöman registreringsnummer 897 och var inregistrerad 1871-1877. År 1869 den 2 november intogs till tjänstgöring Lars Fredrik Englén, f. 1 sept 1855 i Torsåker, fader bonden Olof Olsson Englén, död.

Förhyrd 12 maj 1870 med Kapten P. Pettersson, på skeppet Andrea som lärling på Medelhavet. 1872 24 augusti med Kapten C.B. Pahlsson på skeppet Trio om 108,5 nyläster. Som jungman på Cardiff. Längd 5,1 fot. Hår blont och ögon ljusbruna.

Blivit borta med skeppet Trio. Kapten C.B. Pahlsson, jämte den övriga besättningen under resa från Bremen till Gefle i maj 1873. Skeppet Trio byggdes i Hamburg 1856 och köptes till Gävle 1868. Skeppet Trio blev natten till den 12 maj 1873 överseglad ej långt från Bornholm av som det tror, ett ångfartyg vid vilket tillfälle hela besättningen omkom. Enligt uppgift från sjöhistorikern Ingvar Henricson så var det ångaren Delphin från Bremen under befäl av kapten Maas som seglat över Trio. Tre sjömän från ångaren anmälde att de varit med om en kollision med ett okänt barkskepp utanför Bornholm på natten mellan den 11 och 12 maj och att det sjönk med man och allt innan den båt som ångaren satt in för undsättning hann fram. Kaptenen befälhavaren Pahlsson och elva besättningsmän, styrman Lindholm, stuverten och kocken Berggren, timmermannen Zetterberg, båtsmannen Berglind, lättmatroserna Örberg och Sjöberg, jungmännen Kihlström, Östrand, Hübenette, Englén och Södergren. Lars Fredrik var endast 17 år och 8 månader när han omkom. Familjen bodde i Eltebo utanvids. Fadern Olof Olsson Englén dog 1864. Modern Kerstin Göransdotter var född 1820. Lars Fredrik hade en syster Anna-Charlotta född 1851.

Kalvsnäs nr 2

Sjömännens hyra: när en sjöman i äldre tider var med i ett skeppslag hade han del i lastrummet och kunde själv föra varor att handla med. När fartygen senare ägdes av redare miste han den rätten och fick i stället hyra. Sjömanshusen reglerade och höll nere lönerna på svenska fartyg ända fram till första världskriget. 1796 fick Kapten Forsner i hyra per månad på 10 rd, styrman Sandelius 9.40 rd, timmerman Ringvall 8.16 rd, matrosen Berglin 8 rd, koksmaten Sahlqvist 3.32 rd. 1800 var hyran för kapten Forsner och styrman Ramström 10 rd, för timmerman Sunberg 9 rd, för matros Pålberg 8 rd, för jungman Lindberg 6 rd och för koksmaten Berglund 4.40 rd per månad. Vid mitten av 1800-talet hade en jungman ca 15 riksdaler per månad, en matros ca 20 och en styrman ca 30. På 1880-talet hade en jungman fortfarande bara 15-20 kronor, en matros ca 35 kronor och en styrman ca 60 kronor per månad. På skeppet Trio 1873 tjänade styrmannen 66 kronor och jungman L.E. Englén 14 kronor per månad. Lönerna var en tredjedel av vad som betalades i engelska och amerikanska fartyg.

Galeas: Sedan mitten av 1800-talet har man i Skandinavien med galeas avsett den vanligaste typen av skutor, med ketchrigg, det vill säga två master, varav den förliga är längre och på denna fartygstyp brukats kallas stormast. Den akterliga kallas mesan. På bägge masterna brukar föras gaffelsegel, toppsegel och förr eventuellt ett par råsegel i toppen av stormasten. numera bara en salning. I fören har den för det mesta ett rätt långt bogspröt, där det är fäst ett eller två förstag, där man för klyvare. Innerst, från däck går ytterligare ett stag upp till salningen, där focken förs. I aktern finns vanligen en rätt rymlig kajuta. Under de närmaste förra århundradena seglade hundratals, kanske tusentals, små fartyg av den typen runt Östersjön och Nordsjön kors och tvärs.

Brigantin: Ett litet tvåmastat segelfartyg med råsegel på den förliga masten och ett gaffelsegel på den aktre masten, kompletterat med ett trekantigt gaffeltoppsegel mellan gaffeln och masttoppen. Brigantinen har den aktre masten som stormast, i motsats till galeasen. Benämningen kommer ursprungligen från italienska brigantino, som i sin tur härstammar från brigante, sjörövare, efter briga som betyder strid. Fartygstypen var i Gävle vanligare än briggen på 1700-talet. **Skonert:** Även kallad skonare, är ett i huvudsak snedsegelriggat fartyg med två eller fler master, med stormasten som andra mast. Benämningen skonert används i första hand om

skonare med råsegelriggad fockmast. Bland traditionella fartygstyper är skonarna de bästa seglarna på bidevind och kryss. Den ursprungliga skonerten var ett mindre tvåmastat fartyg med gaffelsegel på båda masterna, försegel och eventuellt gaffeltoppsegel. Senare har många andra typer förekommit, med varierande riggning och upp till sju master. Skonarna utvecklades först i Nederländerna på 1600- och 1700-talen. Namnet är dock från USA, där det första fartyg kallat så lär ha byggts 1713 och där riggen blev mycket vanlig. Skonarriggen är effektiv för bidevind och halv vind (sidovind) och rätt lätthanterad på mindre fartyg. Skonare användes främst i kust-, flod- och insjöfart.

Barkskepp: Bark, är ett tre- eller flermastat fartyg vars aktersta mast, mesanmasten, är gaffelriggad och resten av masterna råriggade. I olikhet med de övriga två eller flera masterna saknar denna dessutom märs och har endast salning. På mesanmasten förs ett gaffelsegel, kallat mesan, och ovanför detta ett s.k. gaffeltoppsegel, som löper på mesanstängen (mastens förlängning) och halas ut på gaffeln. På större barkskepp är mesanseglet ofta delat, och en mindre gaffel finns då ungefär mitt på undermasten. För övrigt är ett barkskepp tacklat som ett "fullriggat" skepp eller en fregatt. En bark kan seglas med mindre besättning än en fullriggare, men är i oceanfart betydligt bättre än skonare. Barken är därför den segelfartygstyp som längst kunde konkurrera med ångfartygen i oceanfart.

Kerstin Ellert
Näcksta 276 830 23 Hackås
+4663770221, +46705712807
kerstin.ellert@bredband.net
www.ellert.se/kerstin

Källor:

Gävle sjömanshus matrikel D1ba:2, D1ba:8, D1ba:13
Gävle sjömanshus mönsterliggare D1aa:5, D1aa:12, D1aa:17
Register över befälhavare, sjömän och fartyg 1754-1929
Register över Registerboken 1-4, inregistrerade åren 1871-1911.
Avskrivna register 1868-1875 D1bb:2
Kyrkböcker: Torsåker (X) och Gävle (X)
Gävle fängelse fångrulla 1834-1836. Henricson, Ingvar: Drömmen om ett seglande skepp : Gävle sjöhistoria i kaptenstavlor. ISBN 91-86244-88-4. Wikipedia